Ålands landskapsregering

Dokumentnamn
UTLÅTANDE

Brevnr
75 Rk1a

Ärendenr
ÅLR 2026/1203

Datum
24.2.2026

Hänvisning
E 73/2025 rd

Kontaktperson
Rättssakkunnig Anna-Lena Sjöberg

Riksdagens stora utskott

SuV@eduskunta.fi

Ärende

Statsrådets utredning: Meddelande från kommissionen samt förslag till EU:s fleråriga budgetram 2028–2034, E-skrivelse

Bakgrund

Stora utskottet har den 12 februari 2026 begärt att höra Ålands landskapsregering som sakkunnig den 25.2.2026 samt begärt att landskapsregeringen lämnar ett skriftligt sakkunnigyttrande över E 73/2025 rd Statsrådets utredning: Meddelande från kommissionen samt förslag till EU:s fleråriga budgetram 2028–2034, samt i anslutning till denna statsrådets skrivelser U 53/2025 rd, U 55/2025 rd, U 56/2025 rd, U 70/2025 rd.

Europeiska unionens långtidsbudget, formellt kallad flerårig budgetram (”Multiannual Financial Framework”, MFF), fastställer ramverket för hur EU:s medel ska fördelas under sjuårsperioden (2028–2034). Den styr hur mycket EU får spendera totalt och på vilka politikområden pengarna används. Förslaget från Europeiska kommissionen presenterades den 16 juli 2025 och är ett startskott för förhandlingar med medlemsländerna och Europaparlamentet.
Budgeten föreslås bli strax under 2 biljoner euro över perioden, vilket motsvarar cirka 1,26 % av EU:s sammanlagda bruttonationalinkomst (BNI).

Kommissionen lyfter fram följande sex strategiska huvudområden:

1. Investera i människor, medlemsstater och regioner
2. Stärka utbildning, sociala rättigheter och demokrati
3. Öka konkurrenskraft, forskning och innovation
4. Skydd och beredskap mot kriser
5. Säkerhet och försvar
6. Partnerskap med omvärlden

Generellt menar kommissionen att budgeten är utformad för att vara mer flexibel över tid så att EU kan reagera snabbare på nya utmaningar. Förslaget kommer att innebära förenklade program och färre fonder, något som syftar till att göra det lättare att ansöka om EU-medel.

En ny modell med ”Nationella och regionala partnerskapsplaner” införs som central styrningsmodell för stora poster som sammanhållningspolitik, jordbruk och sociala investeringar.
Även nya mekanismer för att hantera kriser, t.ex. lån för medlemsländer vid allvarliga kriser föreslås och ytterligare resurser för migration och gränshantering föreslås finnas tillgängliga.

Landskapsregeringens ställningstagande

Landskapsregeringen understryker vikten av budgetdisciplin också på EU-nivå. I ett läge där medlemsstater och autonomier behöver genomföra inbesparingar är det viktigt att man även på EU-nivå gör tydliga prioriteringar, fokuserar på det som har ett uppenbart europeiskt mervärde och undviker oskäliga kostnadsökningar. Landskapsregeringen understöder kommissionens ambitioner att ytterligare koppla ihop utbetalningen av EU-medel med rättsstatsprincipen och respekt för EU:s grundläggande värderingar. I ett läge där den regelbaserade världsordningen ifrågasätts är det än mer centralt för EU att arbeta för att stärka demokratin och arbeta mot systemhotande desinformation.

Landskapsregeringen välkomnar gemensamma satsningar på konkurrenskraft, forskning och försvar, men understryker att det samtidigt är viktigt att säkerställa en tillräcklig finansiering för viktiga sektorer som jordbruk och fiske. Små- och mikroföretag är ryggraden i den europeiska ekonomin och måste ha goda verksamhetsförutsättningar. Landskapsregeringen välkomnar även att kommissionen föreslår att programmet Erasmus+ ska stärkas och att det får ökade anslag. Landskapsregeringen betonar vikten av att också mindre utbildningsinrättningar fortsättningsvis bereds möjlighet att delta. Enkla, lättillgängliga program som exempelvis Leader och Central Baltic skapar ett konkret mervärde och bör fortsätta.

Landskapsregeringen understöder EU:s klimatmål och för att uppnå dessa är det centralt att det finns tillräckliga medel för att främja den gröna omställningen, exempelvis inom sjöfarten som är speciellt utmanande. Tillgången till fossilfri och ekonomiskt fördelaktig energi är en förutsättning för EU:s konkurrenskraft, men energitillgången har även blivit en säkerhetspolitisk fråga. Detta i kombination med de medel som föreslås för att främja den gröna omställningen samt ökade satsningar på transnationella nätverk inom energi och transport är gynnsamt för stora energiprojekt som exempelvis Sunnanvind.

Landskapsregeringen delar kommissionens uppfattning om att unionen bör bibehålla ett starkt stöd till Ukraina.

Landskapsregeringen välkomnar reformer som förenklar och ökar flexibiliteten för medlemsstater och regioner. Principen om att frångå detaljreglering och i stället fokusera på resultatinriktning är också något landskapsregeringen ser positivt på. Det är särskilt viktigt att förenklingarna sker på ett sätt som gör det lättare att bevaka, ansöka och

redovisa användningen av EU-medel. Det här är särskilt utmanande för mindre organisationer idag. Landskapsregeringen ser med tillförsikt på kommissionens aviserade planer på en ny ö-strategi och konstaterar att det är viktigt att öar ges goda möjligheter att få tillgång till EU-medel.

Konstitutionella problem med "en nationell plan" i förhållande till Ålands självstyrelse

Landskapsregeringen anser att kommissionens förslag att införa ”nationella och regionala partnerskapsplaner” innebär konstitutionella problem i förhållande till Ålands självstyrelse.

Enligt Finlands grundlag har Åland lagstiftande befogenheter och självstyrelse i enlighet med vad som särskilt anges i Ålands självstyrelselag. Självstyret innebär att lagstiftningskompetensen och förvaltningsmakten är delad mellan riksdagen och lagtinget enligt grundlagen och självstyrelselagen. Enligt 3 § självstyrelselagen (ÅFS 1991:71) för Åland företräds Ålands folk av dess lagting. Ålands konstitutionella ställning är genom självstyrelselagen betydligt starkare än andra lagstiftande regioners ställning i Europa. Självstyrelselagen kan endast ändras på samma sätt som grundlagen genom likalydande beslut av riksdagen och lagtinget. Finland har inte möjlighet att genomföra lagstiftningsändringar inom självstyrelsens behörighetsområden, där har Ålands lagting exklusiv befogenhet att stifta lagar.

I frågor som faller under Ålands behörighet ligger ansvaret att vidta åtgärder för att genomföra, införliva och tillämpa EU-rättsakter inom Ålands territorium hos de åländska självstyrelsemyndigheterna. Exempelvis gällande EU-direktiv antas nödvändiga lagar, förordningar och andra införlivandeåtgärder av Ålands landskapsregering och Ålands lagting. På samma sätt antar Ålands myndigheter åtgärder gällande tillämpningen av EU-förordningar.

Enligt självstyrelselagen har Åland lagstiftningsbefogenheter inom flera av de områden som är relevanta för genomförandet av EU-program, och Ålands landskapsregering förvaltar idag flera fonder inom ramen för sammanhållningspolitiken. Att centralisera beslutsfattandet till medlemsstatsnivå skulle vara oförenligt med Finlands politiska och konstitutionella ordning och stå i direkt strid med artikel 4.2 i EU-fördraget. Detta är naturligtvis tillämpligt även på andra medlemsstater med liknande konstitutionella ordningar.

Det är också värt att notera att en text som föreskriver att medlemsstaterna ska beakta regionala aspekter när de upprättar sin nationella plan inte kommer att vara tillräcklig för att lösa det konstitutionella problemet för ett självstyrande område, såsom Åland. För att uppnå en fungerande lösning krävs att det även i framtiden är möjligt med flera förvaltande myndigheter och planer per medlemsstat.

Det kommer dessutom att vara förenat med betydande praktiska problem och vara arbetskrävande för riket att administrera en enda nationell plan där Åland ska ingå. Det kommer bland annat att ställas höga krav på samordning med självstyrelsemyndigheterna och översättningar av handlingar till svenska.

Landskapsregeringen har deltagit i beredningen av Finlands positioner och kan konstatera att skrivningarna i statsrådets E-skrivelse har uppdaterats något efter att landskapsregeringens synpunkter inhämtats, främst i kapitlet gällande Ålands behörighet. Under rubriken "Statsrådets ståndpunkt" nämns Åland endast under delen om partnerskapsprincipen där man efter en hänvisning till att Finlands grundlag garanterar kommunalt självstyre konstaterar att statsrådet "*dessutom fäster avseende vid att landskapet Åland med stöd av Finlands grundlag har självstyrelse enligt vad som särskilt bestäms i självstyrelselagen för Åland*".
Det vore enligt landskapsregeringen av yttersta vikt att Statsrådet tydligt inför EU:s institutioner framför att kommissionens nuvarande förslag helt enkelt är oförenligt med Finlands konstitutionella grundstruktur.

Sammanfattningsvis är det centralt för både riket och Åland att den framtida fleråriga budgetramen utformas på ett sätt som respekterar medlemsstaternas konstitutionella ordning och är förenlig med självstyrande strukturer. Att ha en nationell plan eller en förvaltningsmyndighet per medlemsstat skulle inte tillgodose detta.
Lanskapsregeringen önskar att Finland tydligt för fram dessa positioner under förhandlingarna i EU:s institutioner.

Minister Ingrid Zetterman

Rättssakkunnig Anna-Lena Sjöberg

FÖR KÄNNEDOM
Europa- och ägarstyrningsminister Joakim Strand, alexander.lang@gov.fi
Lagstiftningsdirektör, Heidi Kaila, Heidi.Kaila@gov.fi
Riksdagsledamot Mats Löfström, ida.sloor@riksdagen.fi
Ålands lagting, Självstyrelsepolitiska nämnden, carina.strand@lagtinget.ax
Landskapsregeringens ministerråd i Bryssel, anton.nilsson@gov.fi
Ålands representant i Helsingfors, johan.ehn@regeringen.ax
N1/LJ, SS